

BAJA

vegyes tartalmu hetiközlöny.
Megjelen minden vasárnap.

Előfizetési árak:

Egész évre	5 frt.	—	kr.
Félfévre	2	50	—
Negyed évre	1	30	—
Stipendiatlanok egész évre 4. — — —			
Egész száma ára	10	—	—

Hirdetési díjak:

Háromhathas jutt. sor	8 kr.
Nyitáshoz sorozat	15
Bélyeg minden behajtásánál	30

Szerkesztői Iroda.
hova a lap szállítani veszté illék küld-
menyek indoklók:
hisz állami tanfelügyelőségben.
Levelek csak bereményes foglaltatnak
el. Kéziratok nem ártanak vissza.

Kiadóhivatás:
Az előfizetők pénzök és hirdetések a
kiadóhivatáshoz — S. Á. N. Á. I. Á. N. Á.
könyvtárhoz küldendő. (Közzététel le-
sz. Budapest, Schönbauer-utca 14.)

Előfizetési felhívás!

Jövő hó elsejétől új negyedév kezdetét ve-
vén, teljérjük a nagyérdemű olvasó közönséget,
sziveskedjék előfizetését megújítani, illetve la-
punkra előfizetni.

A lap iránynya a t. e. közönség előtt ismer-
etes, komoly és bigidat magatartású, melynek
csak a „őzöt előmozdítani a közérdeknek hasz-
náni óhajó” kezuskedik jelenlegi szerkesztők ismer-
etes egyénisége.

Hogy a gyakran rohamosabban le-
zajló eseményekkel lehetőleg szerint lé-
pést tarthassunk, elhatároztuk, hogy bár
aldozatok árán is, lapunkat hetenkint
kétszor még pedig tekintettel a vidéki
tisztelt olvasókra, lehetőleg szerdán és
szombati napon kiadjuk, a jelenlegihez
hasonló változtatás tartalommal, valami-
vel kisebbített alakban.

Daczára a kétszeri megjelenésnek az elő-
fizetési ár a jelenlegi marad, még pedig

egyed évre	1 frt 25 kr
fél	2 „ 50
egész	5 „ —

A nagyérdemű közönség szives pártfogását
és anyagi támogatását tisztelttel kéri

a „BAJA” kiadója.

A »Baja« tárcája.

KIHÜLT SZERELMEM.

Comblód hogy mindörökké
Elraboltál szavemet,
S hogy ellagyi, a kin által
Sírba küldsz engemet.

En is gondolat, az igaz,
Hogy soha sem hagylak el!
Hogy esteid mind örökké
Fog zokogni a kebel.

Nézed máris, hogy családunk
Rozemem sem ejt könyvet
Nekikéid is jól megleszek,
S hollagok is lehetek.

Hgy baj van csak, mely olykor
Készül szívetem,
Az, hogy megreteszt gondol
Hád hania kit szeretett!!!

T-y L-s.

Tűr tábornok

1879. évi márczius hó 9-én tartott

Beszéde.

(Folytatás.)

Érdekes a gabona árára nézve is némi följegyez-
néket vizsgálni. Engedjék meg hogy erre nézve a Páris-
ban megjelenő „Revue commerciale hebdomadaire” az
évi január 4-ki számából egyet mást citáljak. Californi-
a 28. Michigan extra 23.50. Amior Michigan-Winter
(sárpa Michigan té.) 24.50. Red-Winter (vörös Min-
ich.) 27. Mindez 100 kilójáért Havrelon wazonba
rakta.

Az iskolai takarékpénztár és a haziipar.

Lapunk f. évi 10. számában ismertetett tanfel-
ügyelői jelentés czimul íle jgyezett két tárgyáról
kivánnak tüzetezében megemlíkezni és tisztelt
olvasóinkat tájékoztatani. Ez nem közérdeges vá-
rosi vagy megyei, hanem újkorán időben sokat em-
legetett és vitatott, általános érdekelteget kellett
országos ügy.

1. A z iskolai takarékpén-
tár ról az közli az idézett jelentés, „hgy egy-
dül Szabadka sz. kir. városban orvosi virágzók-
nak, hol a tanítók és Guim György takarék-
pénztárján igazgató bszalma folytán a gyermekek
ez ideig 20 ezer frtnál többlet megtakarítottak.
Ez oly eredmény, mely az iskolai takarékpénztár-
nak idvös és hasznos voltát megdönthetetlenül bi-
zonyítja. Hogy ezen nemes intézmény termékeny
talajra nem mindenütt talál, annak okát nem egy-
dül egyéniméi tanító közönségben, hanem azon kör-
nyelmben is kell keresnünk, hogy takarékpénztár
kevés helyen van és hogy a gyermekek által meg-
takarított csekély összegek a takarékpénztári köny-
vekben, melyeknek minden egyes lapja után bélyeg-
nyelvéköt fizetnek, nem szívesen foglaltatnak be,
annyal is inkább, mert az ily csekély összegek
elkünyvelésével jár munka a betett összeg után
a társulatra háruló hasznossal nincs árszabvány.

Ez oknál fogva nézetem szerint az iskolai
takarékpénztárak nagyobb részt az u. n. postai
takarékpénztárak létrejöttével foglalhatnának el

mely esetben e czélra a magas kormány által
2, 5, 10, 15, 20 kros bárczak nyomtatása válék
szükségessé.”

Bonyit mond e tárgyról a jelentés. Miben áll
tk. az iskolai takarékpénztár s mi a nevelők né-
zete és véleménye e tárgyról?

Az országoknak egy mint egyneknek nagyobb
takarékoságra van szükségük, mint eddig ország-
szerte tapasztalni lehetne, ha boldogulni, vagyoni-
lag gyarapodni kívánának. Hogy a takarékoság
megbeszélhetlen erőnye általánosban gyökert haj-
son s egyetemes elterjedést nyerjen, szoktatni
kell a zsego, mindnre foglalkozóknak, iskolás gyer-
mekeknek a takarékoságra. A tanító hivja föl nö-
védekéit, hogy kapott krajczárjajukat ne költsek
el nyalákságokra, hanem adják át neki, s azokat
gyűmölcsözőleg elhelyezi és év végéig, vagy az
iskolai idő elteltével vagy később kamatokkal
együtt visszafizaltatja. Vly hazidatások után a
tanító beszéli, nyugtázza, bevezeti, elhelyezi és
később kivizeli: is visszajárja vagy adja az ösz-
szeglet tökésséket.

Íly szárazon tekintve a dolgot, mindenki ve-
lem egyet, ha rá mondom: ez helyesen van,
hadd szólnának a gyermekek a takarékosághoz.
A szüle, látván mily takaridos a gyermek, szin-
tén jobban kerül a felesleges költséget, szintén
takaros lesz, az egyetemesen óhajtott czél el-
távan érve! Sőt mi több! A szüle valami finan-
cialis bajba keveredik, a gyermek, elszáld be-
tétéért, a szüle ki van mentve hajlékól, kell-e en-
nél nagyobb humanitatis vívmány!

Azonban jünnek a bizalmatlanok, a kákn is
csomóterhesök és bizony találunk elég csomót!

San-Franciskólól tudósítanak, hogy az árak fe-
szessen tartanak. Ott a buza ára 24.50 nitr mászón-
ként, beleértve vételárát, szállításiját és biztosítá-
silleték Angolszagra. Magyarországon csak annyival
emeltek: „Az Honigre le bíle resté faibolt-ot.”
(Magyarországon a buza pyogye és kint.) Január
2-án a tengeren 251 hajó bazarakoményt számíthatni
össze, mely anglia felé vete utját.

Látjuk azt, hogy máskor New-Yorkból két leg-
gubona Európába. De mitán az Erie-csatarna telen be-
van fagyva 4 $\frac{1}{2}$ — 6 hónapra át, s a vasutak ennek kö-
vetkeztében 40 edéges 50 $\frac{1}{2}$ -kal feljebb emelik tarifájukat,
a mondot idősök a gabona-szállítás és kikötőből
természetesen csökkenik.

Feltűnő nagyon is az, hogy California, miután az
elmúlt évben már milliókra menő mázsa buzdát küldött
Európába, januáriss egyik napján 3 millió mázsalval
van ismét útban, ugyanazon ország, mely még az 50-es
évek előben nem tudta, hogy mi az a saját földjén ter-
melt buza, s mely akkoron még csak aranykeresékről
volt ismeretes; most pedig az aranykeresést vajmi ke-
vésben foglalkoznak, mert rájettek, hogy az észszerű,
szorgalmas földmunka biztosabban szerez kinsémet, mint
az aranykeresés.

Gerster Béla mérnök, kit ezeltől 3 évvel a Pa-
nama-Darvini földzsorok tengerközli csatorna-vonal föl-
vetéllé expedíciójával kiküldtem, visszajár Vel Californián
vette utját, s ott a helyszínen tanulmányozta az állapo-
katok kulturémérnök szempontból.

A sok általa tett följegyzésekkel nem akarom az
urakat fél asztala, és csak annak megemlítesére szorítko-
zom, miszerint ő constánst adt, hogy a californiaknak
minden arka alkalmas földet, intőzi bonyományokk. I-
latakk el! — s hogy valaha azt hgyja, nábent a bő
terés és az amerikai s-üzelmének későbbözök csak, ki-
tűntesen kenneh a St.-Jouhinn de Sacramento! dére
eset véleget, melyet azé-ít az itt először meglepettél

spanyol gyarmatok „valle de jermo”, magyarul: síral-
mas völgynek neveztek el; de az amerikai e még 10
év előtt csak rémlátásokról ismert pusztaságok föld-
öntözés által bő termőföldde tudták átalváltatni.

Utah területéről meylet szintén beutazott, a kö-
vetkezőkét mondja el:

Utah, a Mormonok szent országba, ismét egy pé-
ldáját adja emelvezzen nyelvezésnek, mely a természet
gy adományát, ugyan annak mostoságha ellen
használva, függetlenül teszi munkája díját —
ny a talaj mint az időjárás változó szeleivelől a
1847-ben telepedett ide az akkor szikes és kopár la-
pályba ez földözött mezezek — 3 évig volt 12,000
emberből álló társaság ketenai módon napi étadagokra
szorítva s még 1855-ben, tehát 8 év után oly nagy volt
a penopéngés hiánya, hogy majdnem az egész benső
egymásközti kereskedés csere módjára történt.

Ekkor a nép a hegyekről lejövő patakokat egy-
sító és gátóval fel azon czéloból, hogy folytonos öntözés
által a talajt nagy sártartalmú szabdatisa meg. — A
talaj jelenleg, épen mivel a rendszeren kinsé nagyobb
sártartalmu maradt, rendkívül gazdagon, az időjárás-
függőenli érezti vissza a ráfordított fáradságot. — Je-
lenleg 13,000 hold van 300 kilométer hosszú csatorna
által öntözve, — mely csatorna és gátak 1,900,000
dollárba, vagyis 4 $\frac{1}{2}$ millió forintba kerültek, most újból
épités alatt vannak 877,000 dollárba kerülő csatorna-
vonalak.

A marhatenyésztés az öntözött földök takarmány-
bősége által évről szaporodik és így a földet nem so-
kára a trágyázás által még nagyobb termén képeesség
okozandják.

Ezen egy pár szómból látszik, hogy nem annyira
a szűrés, mint inkább az észszerű, szorgos nyelvezés
a földnek az, mely biztosítja a bő termést. Azt sem mond-
hatni mást, hogy kényen az amerikaiak, mert ő
rabszolgáikkal dolgozik; miután életüketté attól, hogy

Mondják, először tanuljon az ember pénzt szerzeni, csak akkor fogja megbecsülni, csak akkor takaríthat, ha van miből, így születik, ki minden szükséges áldozatra szívesen kisért, még azon felül is zargatják.

A gyermek a pénzt önmagáért megszereti, a pénz szerzését és szaporítását célnak, nem pedig eszöknök tekinti. Ha szép szerző pénzhez nem jut, tiltott uton is szerzi. A szegények gyermekei irigyek, a gazdagokéi elbizakodottak és gőgöskék lesznek.

A tanítónak, ha manap hivatásának eleget tenni ohajt — elég a dolga, szabad idejéből, mit magára, családjára, vagy rendszeren igen szerény díjaztatásának szaporítására fordítania kell, nem áldozhat hetenkint néhány órát a takarékpénztári intézetnek. Mi jutalma van neki, ezen különleges fáradozásért? Logfelübb az, hogy a szülők gyamsújtják s azzal vádolják, hogy őket gyermekek által folytonosan zaklatja!

Bizony ezek és hasonlók komoly érvek és nem a kákn talált csomók s ezeket jól megfontolva, a III. egyetemes tanítványok végrehajtó bizottsága azon bizalmatlanság kérréssel fordul a t. cz. tanító urakhoz sziveskedjenek az iskolai takarékpénztárak körül szerzett tapasztalataikat és névni észrevételeiket az alábbi felsorolt kérdésekre adandó válaszok által vele közölni, illetőleg becses válaszaikat lehetőleg 1879. június 30-ig azzal bizottsági jegyzőhöz (Károlyi György utcai népiskola épületébe) beküldeni. 1. Mi az iskola neve és minősége? 2. Hány tanítvány látogatta jelenleg és mennyi volt azok száma az utolsó 3 évben? 3. Ezek közül mennyi a takarékpénztárra betétek száma osztályonként? 4. Mennyi pénz takarított meg az utolsó 3 évben osztályonként? 5. Vesznek-e részt a megtakarításban szegény tanítók is? 6. Gyakorlatik-e jótékonyak a megtakarított pénzeit? 7. Alkalmassan bizonyul-e ezen intézmény a takarékoság megkedvelésére? 8. Tapasztaltatott-e, hogy a gyermekek a takarékpénztár behozatala folytán valamely meg nem engedett módon szerettek megkapni pénzt? 9. Szolgáltatott-e okot a takarékpénztár a gyermekek közt sürültségre, irigységre, hazudásra, a fegyvelés aláadására, vagy erőköltés hátrányos egyéb tulajdonságok elcsajjítására? 10. Tapasztaltatott-e hogy a gyermekek ezen intézmény következtében valamely rossz szokásukról, p. nyálankoskodásról, meg-

gondolatlan cselekvésről, stb. leszóltak? 11. Volt-e eszt arra hogy ezen intézmény miatt a szülők részéről a tanító iránt bizalmatlanság támadt? 12. Ki által kezeltetik az isk. takarékpénztár és ki ellenőrző a kezelést? 13. Mily nagy a betétek minimuma? 14. Mily időközben eszökbőlítetik a betét? Hetenkint-e vagy naponként? Oktatás előtt-e vagy után? 15. Miképen szorozták el a betét? Egyenkint-e vagy összesen? 16. Miképen történik a betétek kivétele és a kamatok elszámolása? 17. Felhasználják-e a szülők is az iskolai takarékpénztárt a maguk részéről való megtakarításra? 18. Minc viszonyban áll az isk. takarékpénztár a rokon intézményekkel? Azon tudatban, hogy hazai nevelésügy a tanférnik és ügybírárok jóabár támogatására és közreműködésére mindenkor számíthat. A III. egyet tanítványok végrehajtó-bizottsága nevében. Budapestben, 1878. december 30-án.

János Imre bizottsági jegyző. Lederer A. bizottsági elnök.

Föltéve, de nem remélve, hogy a közölt kérdésekre minden helyről az isk. takarékpénztárnak kedvező válasz érkezik, még az sem bizonytán az intézmény átvös és nélkülözhetlen voltát.

Vannak jelentékeny pedagógus s nem épen csekély számmal — kik azt vallják, hogy az iskola szentély, hol a kedély és éssz mevlendöl és fejlesztőd, hol a közpáni állírkedések nincsen helye.

A kereszténység és humanizmus legnagyobb tanítója kötéllé verte ki az Úr házából a kufárok és százesceket, sok modern pedagóg őrít áll az iskola szentélyében s hasonló állást foglal el a kérdés alatti intézményvel szemben.

2. A házi ipar tanítása meglényben még igen kezdetleges, egyénil az apatini államilag segélyezett felső népiskola képez e tekintetben kivételt.

Ezen intézet növendékei a lombfűrészelés és agyagintázásból césőrendő eredményt mutatnak fel, melynek erkölcsi értéke főleg az által fokozatik, mivel itt é tárgyak tanításánál nagy súly fektetettik arra, hogy a növendékek izlése, alakító képessége fejlesztessek, s a szépnek felfogására képesítsenek.

A házipárnak iskoláinkban leendő meghono-

sítástól függ fejlettle iparunk, következéleg a nép anyagi jólétének emelkedése

A magas kormány a tanítóknak e téren való kiképzetéséről is gondoskodott azáltal, hogy a megyében levő két állami tanítóképzőintézet hűzlipar tanítására tanszékelt állított.

Az iskolákat fenntartó községköztől függ tehát immár ezen felelte fontos ügynek felkarolása és a helyi igényeknek megfelelő alkalmazása.

Helybeli képezőintézet mintegy 2—3 év óta gyakorolják magokat a növendékek a lombfűrészelés és kosárkötés ügyességében s egyekek már igen jó izlésről és kitartó szorgalomról tanusodók czikket készítenek.

És egész jelentősébről azon meggyőződést nyerhetjük, hogy megyei tanítványok végez uton bár, de biztosan előre halad, miért is az teljes áradhatatlani intézet tanfelügyelőinek tejes elismerésükkel ösztönét adozunk.

Dr. B.

A mult hét Szegedei.

A távíró villámszármányon torjleszté el a hirt világszerte, hogy aföldünk városa és körzönjái el van tometve.

S e rettenetes hír nemesek házaikban és Ausztriában kellette nemes versenyre a könyvrendés sziveket oly annyira, hogy aig van költség, aig van lap mely könyv adományokat nem gyűjtene; — hanem az ország határain messze túl is oly hatást gyakorolt, hogy Páris, London, Berlin s valamennyi európai vezetéses város gyűjtéseket rendez a szerencsétlen vihárosulatok számára, s között a jelenlegi pápa XIII. Leo is 5,000 lirat küldött a miniszteriumnak.

Még onné is nevezeteseb azonban a feladeg apostoli királyi leutaszása, ki atyai szívének legenessebb érzelmét követve, levánudt Szegedre, hogy az évár által elpusztított vidéket megsemléje s a márván csüggéd bebeléket bizalomra s reményre költse.

S a felsőgek királyi megjelölése valóban a legnagyobb vigasz és remény arra nézve, hogy a teljesen elpusztult város helyén szőben, fényesebb s rendezettebb város fog emelkedni.

„Lelkem legjobb emlékeim — mondá a romok láttára a könyvező fejedelem, — hogy jobb idők is fognak jöni, s hogy ezen derék évem még fel fog virágozni.”

Mídon pedig Hány főispán égre emelt székkel így szólt: „Azt mondják: Szeged volt! Én meg azt mondom, hogy felsőgek urunk atyai-

az Egyesült Államok azon államában, u. m. California és a Far West régióban, tehát a galtonamerikai vidékek legbőlgőseiben, rabszolga-munka soha nem létezett, a rabszolgáság már 15 éve, hogy általában is mindenütt eltöröltetett.

Igaz, hogy ez országos, nagyarábús és humanisztikus intézkedés egy percznyi zavart hozott a birtokosokra, de csakhamar boldogultak maguknak új rabszolgákat szerezni, olyanokat, melyeket a tudomány valamennyi számára a javított kézeszközök és gépezetek munkáival nyújt. Ezeknek racionális és tökéletes kibánsása az, a minek köszönhető örösi haladások Amerika. On nem bír avval, hogy mint nálunk 5—6 helyi mélységre szánta meg földét, hanem tökéletesíté szerezve kevés erőmegtésztés mellett képes annyira megnyomni ekéjét, hogy a föld, termel képessége alatta mind feljellezve, egész termékenységét kiadja — De hisz arról a földművelés, ipar és kereskedelmi miniszter ur és miniszteri osztályának vezetői, így szemelőben az ország gazdasági egyéit, valamint azon urak, kik földművelési szakleiparnak szerkesztik és azoktan írnak — behatóan értékezték és értékezték folytonosan. Amde a néphöz minden le nem jut, vagy ha jut is, nem elégéges mivénbe. Hogy is jutna oda, miha azt tekintjük, hogy nálunk a földművelő Magyarországon, melynek jövendők fátása a földművelésben van, a földművelő miniszternek csak 50,000 forint szavatolt meg a resorálján tartozó források fejlesztésére, ugyanakkor, mindkét mán nem is annyira a földművelés függő országban tízezer annyi engedélyeztetik e célra? A miniszternek rendelkezésre bocsátott összeg egy megréve sem elégéges, hogy az minden földművelő forrásában tökéletesen kifejlesztessek.

Nem tagadhat az, hogy 11 esztendő óta — mióta t. i. az ország kormányzati gyepfője kezébebe utott — sok törtéte a magas cultura, a több iskolák rdekében; de nem történt semmi, vagy csak valami kevés arra nézve, hogy a föld népevel megértessék a földművelés javított és elismert célszerű módjait. Azért szükségesnek látom itt ura meglémekéni azon állítást már 10 évvel ezelőtt megpendített, stb. némileg életbe is léptettet eszámre: a földeltek oktatására, mely akkoriban az ország bősége által, felejtelen Deák Ferenc által is támogatva volt s azért egy ideig úgy látszott, mintha szöveg volt is indult volna.

Később a kormány, a tanfelügyelők által, a dolgok vastta kezébe; de egy vagy két év multán egy enqnetet rendezvén ki az iránt és nem talárván elégségesnek az eredményt, az egész ügyvel ismét felhagyott. Mintha bizony egy vagy két év elégséges volna egy ily nagy czél elérésére. (Az egész országosiótbl csak a budapesti esteli előadások menthettek meg, melyekkel már 18,000 felolott egyén tanított meg egy évenként ism.)

Ezen földeltek oktatását pedig nemesek meg nem szabadna akasztani, hanem azt ura negimditani és folytonosan gonozni; mert csak így lehetne azután a gazdasági egytelkek és más erre hivatalotoknak, a községeknek a földeltek oktatására vállalkozó pártólakból, minden a földművelésre hasznosat és célszerűt közölni a czélból, hogy űk azt a községekkel gyakorlatilag meg ismertessek, s az újításnak életbeleptetését elősegítsék és eszökbőlök.

Így lehetne a többi közt azian Dapsy Lászlónak, két éven át tett kísérletei által igazolt, amerikai buzamemelés és illetéglé javított vételezésiát bebizóni, s azáltal elemi azt, hogy legfeljebb is aranylag annyit bírnak termelni, mint az amerikaiak, s meg nem elégedni holdakentük nyomorult 8—10 millió buzával, melyet ugyanezentük 6 esztendőben nálunk termelni képesek vagyunk.

Mentséget keresni abban, hogy tulajunk kimerült: azai csak önmagukat itetik el azok, kik ez alapítlan

mentséggel ének. Hiszen ezer és ezer évekek öregebb országok a miénknel, földjeik termelőképességet far tudják tartani, miöbönként volt, hogy a hira inkább rendezserűben, és nem a föld tulajdonosában van. Az országok, hogy egyetlen egy repevezetésből 3 éven át bepezet aratni, mint a hogy az a Tízszabályozás következtében nyert földök némelyiken megortott, a talaj termelőképességének feltartására nem szolgálhat. A föld ilyen mivélés mellett természetesen nagyon hamar kifárad, ha csak trágyázás, öntözés sat. által nincsen táplálva.

Egyáltalán öntözés nélkül nincs vízteszen termő rét; jó rét nélkül nincs marha állomány; marha nélkül nincs trágya, s trágya nélkül nincsen gyepelő földművelés.

Nézetem szerint nagy hibát látok abban, hogy mindén 48 után, mikor a jobbjárgás hírtelen földbirtokosok vált, de egyszerűsmer a gazdaság helyes kezelésére elkerülhetetlen szükséges kétségűs és tudomány az illető népszótjának eyszerre meg nem adhatott, intézkedés nem történt arra nézve is, hogy a földművelő föld művelésére bizonyos törvényi rendszer be nem hozott.

Be föltörteti a régi legelőket, föl a mindenféle havéró szűzölés, s barát buzára vetvén, így jutottunk oda, hogy ma a rossz mélység miatt a csakugyan szegény föl rabszolga fel, és ezen változtatni és más irányba indolni kell.

(Folyt. 166.)

